

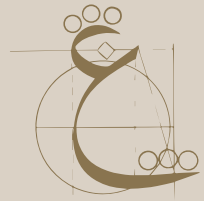


kadim

SAYI / ISSUE 6 · EKİM / OCTOBER 2023



06



kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim



Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

A double-blind peer-reviewed open-access academic journal that is published semiannually (April and October) in the field of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 6 • EKİM | OCTOBER 2023

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŐLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, A Blok, Ofis: 121,
Serdivan/Sakarya (Turkey) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Arti Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • EKİM | OCTOBER 2023

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atınlı-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracacağı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate Libre open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

DergiPark



EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Yükseköğretim Kurulu

MİSAFİR EDİTÖR
GUEST EDITOR

Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Marmara Üniversitesi

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Sakarya Üniversitesi
Serpil ATAMAZ | California State University, Sacramento
Zahit ATÇIL | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Marmara Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Marmara Üniversitesi
Ella FRATANTUONO | University of North Carolina at Charlotte
Selim KARAHASANOĞLU | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Miraç TOSUN | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ
TURKISH LANGUAGE
EDITORS

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | İbn Haldun Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ VE
SOSYAL MEDYA EDİTÖRÜ
LAYOUT AND
SOCIAL MEDIA EDITOR

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

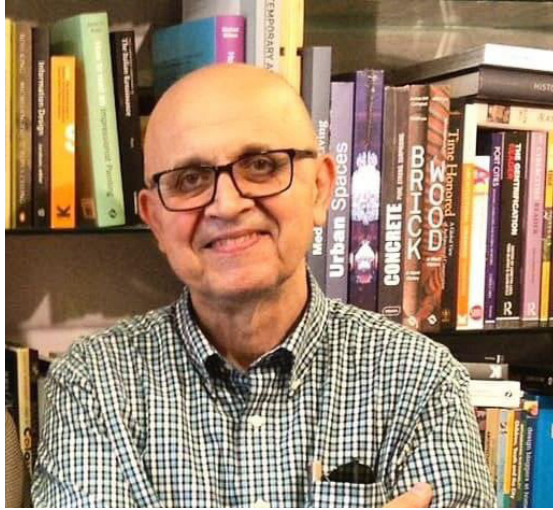
Zafer Toprak'ın Bize Öğrettikleri

THE ENLIGHTENING LESSONS
OF ZAFER TOPRAK



CEREN GÜLSER İLİKAN RASİMOĞLU*

Simurg'da gizli gizli izlediğim, hangi kitabı karıştırdığımı anlamaya çalıştığım, adını Tarih Bölümünde sıkça duyduğum ama bir türlü dersini alamadığım Zafer Hoca ile 2004 yılında Boğaziçi Üniversitesinde Tarih ve Sosyoloji Bölümlerini bitirdikten sonra aynı üniversitede Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimi için başvurmak amacıyla görüşebilmişim. Mülakatta herkese sorduğu gibi bana da ne çalışacağımı sormuş, "Arnavutluk milliyetçiliği" cevabını alınca -daha sonradan her zaman yaptığı bir hareket olduğunu gözlemleyeceğim üzere- başını arkaya atıp, havaya, sanki anılarına bakar gibi bakıp sakın sakın Arnavutluk milliyetçiliği hakkında konuşmaya başlamıştı. Heyecandan benim için olmasa da jüri üyeleri için mülakat birden bir sohbet havası kazanmıştı.



Zafer Hoca'nın İttihat ve Terakki'ye ilgisini biliyordum. Bugün Magnus Opum'u olarak andığımız "Milli İktisat"ını okumuştum. Kitap tutkunu olduğunu ve çok üretken bir tarihçi olduğunu biliyordum. ATA'da geçirdiğim yüksek lisans ve doktora öğrenciliği yıllarımda onun bu özelliklerinin ne kadar derin ve eşine az rastlanacak ölçüde olduğu görme fırsatım oldu.

Doktora dönemimde tez öğrencisi olduğumda ATA'da bize sunulan akademik ortamın oluşmasının ne kadar zor ve



ATIF | CITATION

İlkan Rasimoğlu, Ceren Gülser. "Zafer Toprak'ın Bize Öğrettikleri". *Kadim* 6 (Ekim 2023), 277-279. doi.org/10.54462/kadim.1328056

* Dr. Öğr. Üyesi, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü, cerenilikan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7586-4813.

Zafer Hoca'nın rolünün ne kadar büyük olduğunu bana anlattıkları kişisel hikâyelerden değil, öğrettiği tarihçilik usulünden öğrenebildim.

Aslında Zafer Hoca derslerinde ya da tez görüşmelerinde bir konuyu anlatmaktan ziyade o konudan bahseder, nelerin çalışıldığını, nelerin çalışılmaya muhtaç olduğunu sesli olarak da düşünürdü. İlgi alanları arasında sosyal bilimlerin konusuna girebilecek her şey bulunuyordu. Öğrencileri olarak göçten kadınlara, müzikten tatil alışkanlıklarına, bizden önce yaşamış olan insanların yaşantılarının akla gelebilecek her yönü ile ilgilenmiş ve bizim de ilgilenmemizi sağlamıştı. Öğrencilerini bu alanlarda çalışmaya sadece kendisi teşvik etmedi, müdürü olduğu enstitüdeki tüm akademisyenlerin de teşvik etmesine olanak sağlayan bir iklim oluşturdu. Yüksek lisans tez danışmanım Nadir Özbek ile çalışırken de, doktora Zafer Hoca'nın danışmanlığında çalışırken de onun yarattığı zengin akademik iklimden yararlanmıştım.

Zafer Hoca derslerde, sohbetlerde, hatta sözlü sınavlarda Cumhuriyet tarihinin 1908 ile başlaması gerektiğini hatırlatır, uzun 19. ve kısa 20. yüzyılların Türkiye'de İTC bağlamında nasıl şekillendiğini bizimle tartışır ve özellikle geç Osmanlı erken Cumhuriyet dönemlerinde ülkenin politik, kültürel ve sosyal açılarından seyrini şekillendiren, kesinti ve sürekliliklerle belirlenen olay, aktör, olgu ve yapılarını vurgular ve bizim bunlar üzerine düşünmemiz için çalışırdı. Hem tez konusuyla hem doktoranın getirdiği yalnızlıkla meşgul olunan ve yazılan tezin gerekliliğinin sorgulandığı günlerde sadece konuşmalarıyla değil, yazdıklarıyla ve çalışma azmiyle de bizi çalışmaya sevk eden Zafer Hoca ile yapılan her bir konuşma, onun ve enstitünün diğer hocalarının yazdığı makale ve kitapların okunması işe yeniden koyulmaya yeterli olurdu.

Genellikle yoğun olduğu bilinen hocamızla tez döneminde çok sık görüşülme de her bir görüşme son derece dolu dolu geçer, tezin –ve zihnin- dağınıklıkları toparlanır, okunması gereken birçok klasik ve güncel çalışma ve birincil kaynak not edilir ve çalışılan konunun kayda değer olduğuna bir kere daha kani olunurdu. Ben verem üzerine yüksek lisans tezimi yazarken dönemin hekimleri çok ilgimi çekmişti. Bu konuyu önce Asım Karaömerlioğlu ile tartışmış ve “mesleğine düşmüş hekimler”in mutlaka çalışılması gerektiği konusunda desteğini alarak Zafer Hoca'ya gitmiş, bu konuyu çalışmak istediğimi söyleyerek danışmanım olmasını isteğimi ifade etmiştim. Zafer Hoca da hekimler meselesini beğenmiş, erken Cumhuriyet dönemindeki en başarılı adımların eğitim ve sağlık alanlarında atıldığını söyleyerek bana bir hekim biyografisi yazmamı önermişti. İyi bir biyografi yazabilmek için mutlaka Tahir Alangu'nun Ömer Seyfettin biyografisini okumam gerektiğini, bu çalışmanın en iyi biyografi çalışmalarından biri olduğunu ifade etmişti. O görüşmede seçtiğimiz hekim ile ilgili birkaç ay araştırma yaptıktan sonra Zafer Hoca'ya giderek önerdiği biyografi ile aklımdaki soruları cevaplayamayacağımı düşündüğümü söylediğimde kendisinin de bu süre içinde bana önerdiği konuda biraz araştırma yaptığını ve “yeterince hekim olmadığı” gerekçesiyle aynı kanaate vardığını söylemişti.

Sonuçta Zafer Hoca'nın danışmanlığında Geç Osmanlı'da hekimlik mesleğinin oluşumu üzerine bir tez yazdım. Bu süre içerisinde hem tez izleme komitelerinde hem de tez görüşmelerinde yeni bir tartışma açılmasına ve aklıma gelmeyen pek çok sorunun peşine düşmeme sebep olarak merak –ve biraz da mahcubiyet- duygularına kapılıyordum. Tezime yönelik getirilen ve katılmadığım eleştirilerde tez yazımının akademik kuralları çerçevesinde kal-

dığımdan emin olmak kaydıyla bana destek vererek bir danışmanın öğrencisinin akademik özgürlüklerini nasıl koruyabileceğini de hem tezimi yazarken hem de daha sonraları öğretti. Tezimin argümanlarına bilimsel olarak tutarlı olduğu sürece müdahale etmedi.

Bana ve kuşağımın ATA öğrencilerine büyük katkılarından biri eşsiz literatür bilgisini cömertçe paylaşmak oldu. Bugün pek çoğumuzun yayınlarında kendisine referanslar bulmak mümkündür. Bunun sebebi ilgi alanının çeşitliliği kadar, yazdığı her eserin temel referans kaynağı olacak nitelikte olması ve yazdıklarının erişilebilir olmasına verdiği önemdi. İktisat tarihi, sosyal tarih, kültürel tarih, tıp tarihi, kadınların tarihi, emek tarihi gibi alanlarda yazmış, tarih metodolojisi ile özellikle ilgilenmişti. Sergi küratörlükleri ve müze kuruluşlarında oynadığı etkin rol “Ne işe yarar bu tarih dediğimiz şey?” sorusuna en az yayınları kadar cevap niteliğindedeydi. *Atatürk: Kurucu Felsefenin Evrimi* kitabı Türkiye’de yazılmış son derece kıymetli bir zihniyetler tarihi kitabı olma özelliğiyle Atatürk çalışmalarına yeni bir bakış açısı getirmiştir. *Cumhuriyet ve Antropoloji, Türkiye’de Yeni Hayat* ve *Türkiye’de Popülizm* kitapları yıllar boyunca yazmış olduğu makalelerin bir araya getirildiği bir külliyat oluşturmuştur.

Zafer Hoca sonsuz bir tarihçi merakıyla her daim yol gösterici, ilham verici oldu. Belgenin aslına gitmeyi, iz sürmeyi, sadece tarihin değil, bilgiyi bize sunan tarihinin de izini sürmeyi öğretti.

Mekânı cennet olsun.